

FRA MARKO BARBARIĆ

(1865.-1945.)

Fra Marko Barbarić bio je najstariji od 66 pobijenih članova Hercegovačke franjevačke provincije u Drugom svjetskom ratu i poraću: imao je 80 godina, bio je već odavno boležljivi starac, ali to nije smetalo partizanskim zločincima da ga 7. veljače 1945. izvuku iz njegove sobe, ubiju metkom u potiljak, bace u protuzrakoplovno sklonište ispod samostana, poliju benzinom i zapale. S njim su na isti način ubijena još 11-orica članova širokobriježskog samostana.

Obitelj i djetinjstvo

Fra Marko je rođen u Šiljevištima, zaseoku velikog sela Klobuka, 19. siječnja 1865. kao najstarije dijete u obitelji Ante Barbarića i Kate r. Tolj. Kršten je devet dana kasnije, 28. siječnja, u Veljacima, tada matičnoj župi, od koje se osam godina kasnije (1873.) odcijepila župa Klobuk. Krsno ime bilo mu je Mate. Krstio ga je fra Petar Soldo.¹

Šiljevišta su sve do otprilike sredine 19. stoljeća bila samo povremeno naselje nekih hercegovačkih obitelji koje su tu boravile u ljetnoj sezoni sa svojom stokom. Među njima su bile i obitelji Barbarići i Bulići, obje nastale od staroga plemena Lesko iz broćanskoga naselja Blatnice. Stoga se i fra Marko u brojnim dokumentima upisuje prezimenom Lesko (Leskić) ili pak Barbarić Lesko. U Šiljevištima žive potomci četiriju obitelji s prezimenom Lesko Barbarić, od kojih je jedna obitelj Ante i Anice r. Dugandžić. Njihov sin Ante, rođen oko 1835. godine, trajno se nastanio u

1 Župni ured Veljaci: Matica krštenih, sv. III, str. 291, br. 639. Fra Marko sâm u svome Osobniku popunjenom 1944. navodi pogrešan datum rođenja: 19. veljače 1865. (Arhiv Provincije: Osobnik iz 1944., f. 26).

Šiljevištima. Ante se 1860. vjenčao s Katom Tolj (Aždajić) i s njom imao sedmero djece, od kojih je najstariji bio Mate, kasnije fra Marko, rođen 1865., a najmlađi sin Petar, rođen 1874., kasnije isusovački đak u Travniku, umro mlad (1897.) na glasu svetosti. Crkva ga je i službeno proglasila časnim slugom Božjim, a vodi se postupak za njegovu beatifikaciju. Njihova obiteljska kuća je sačuvana do danas, a obnovio ju je i pretvorio u kapelicu unuk fra Markova i Petrova brata Franje Stanko Barbarić (preminuo u Zagrebu 11. rujna 2020. u dobi od 90 godina). Uz to je Stanko iznimno lijepo uredio i okoliš, a nedavno su čitavo imanje s kućama preuzeli svećenici iz Nadbiskupske gimnazije i sjemeništa u Travniku, koje je nekoć pohađao Petar Barbarić, i koji danas nose njegovo ime. Kapelicu je 14. listopada 2021. blagoslovio vrhbosanski nadbiskup kard. Vinko Puljić i otada se u njoj redovito četvrtkom slave mise s pobožnosti služi Božjem Petru Barbariću, te održavaju duhovne vježbe za svećenike i svećeničke kandidate.²

O fra Markovu osnovnom i srednjem školovanju jedva da imamo koji podatak. Po svemu sudeći i pučku je školu, kao i srednju završio kod franjevac na Širokom Brijegu i Humcu, do 1881. godine, kad je primljen u novicijat. Nakon novicijata teološko-filozofski studij pohađao je na Humcu (1882.-1884.), Tirolu (1884./85.), Širokom Brijegu (1885./86.) i konačno u Ljubljani (1886.-1888).³ On sam u svome Imeniku iz 1944. godine navodi da je srednju školu završio na Širokom Brijegu, a bogoslovni studij u Ljubljani. Navodi također da slovenski jezik govori i piše dobro, a razumije latinski i talijanski jezik. Vojsku nije služio jer: "Svećenike nijesu pozivali u vojsku" u vrijeme austrougarske vladavine.⁴

Na studiju u Schwazu u Tirolu bio je samo jednu godinu, 1884./85., a s njim su bili fra Pio Knezović Bago, fra Leo Pandžić, fra Jozo Zovko st. i fra Klemo Bušić. Tirolski provincijal fra Michael Erhart nije bio zadovoljan njihovim ponašanjem, te je u dopisu od 28. lipnja 1885. tražio od hercegovačkog kustoda da se navedeni odmah dignu iz Schwaza, te najavio štoviše da više neće primati hercegovačke klerike na studij. U Tirolskoj provinciji bilo je tada 13 hercegovačkih bogoslova, ali samo s ovih pet u Schwazu nije bio zadovoljan. Piše:

Da Vaše Očinstvo ne preplavim optužbama protiv njih, samo Vam kažem da su ova petorica klerika nezadovoljna ophođenjem prema njima u navedenom samostanu i da se cijeli samostan žali na njihovo ponašanje. Stoga je

2 Usp. Robert JOLIĆ, *Župa sv. Marka u Klobuku*, Tomislavgrad - Ljubuški, 2015., str. 258-260; o služi Božjem Petru Barbariću: *Isto*, str. 387-392; Ante PUNTIGAM, *Petar Barbarić - hrvatski uzor-mladić*, Zagreb, 1900.; Josip WEISSGERBER, *Uskrsna zvona. Životopis hrvatskog velikana Petra Barbarića*, Zagreb, ¹¹2006. O fra Markovu i Petrovu ocu Anti i majci Kati, kao i o životu obitelji Barbarić u Šiljevištima može se pronaći puno vrijednih podataka u navedenom djelu A. Puntigama.

3 Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., Mostar, 2023., str. 55.

4 Arhiv Provincije: Osobnik iz 1944., f. 27.

potrebno da ih Vaše mnogopoštovano Očinstvo ili vrati u domovinu, ili ih pošalje u drugu provinciju; od života u ovoj provinciji i sami će pretrpjeti štetu, neće se moći dobro obrazovati trateći vrijeme prema svojoj volji, a u isto vrijeme sprječavaju dobro obrazovanje klerika ove provincije.⁵

Oni su studij nastavili na Širokom Brijegu, a fra Marko i fra Jozo Zovko st. potom u Ljubljani.⁶

Redovništvo i svećeništvo

Franjevački habit Mate Leskić Barbarić obukao je 27. kolovoza 1881. Uzeo je redovničko ime fra Marko. Habit mu je obukao kustod fra Marijan Zovko. S njim su obučena još šestorica kolega: fra Pio Knezović Bago, fra Leo Pandžić, fra Alfonzo Šimić, fra Žarko Kraljević, fra Klemo Bušić i fra Jozo Zovko. Kraljević je 1884. napustio Franjevački red, Bušić je 1885. prešao u dalmatinsku provinciju, Šimić je umro kao novak od sušice 1882., Zovko je umro kao mladomisnik 1888. godine, Pandžić je umro kao mladi svećenik 1898., a fra Pio Knezović Bago je umro kao župnik u Šuici u studenom 1926. Jedini koji je doživio duboku starost bio je upravo fra Marko; njega su ubili partizani u veljači 1945. kao osamdesetogodišnjega starca.⁷

Fra Marko je s kolegama jednostavne zavjete položio 28. kolovoza 1882., a primio ih je humački gvardijan fra Filip Čutura, dakako po kustodovu odobrenju. Svečane zavjete položio je na Humcu 28. kolovoza 1885. Za subđakona i đakona zaređen je u Ljubljani 1887., a za svećenika na istome mjestu 6. prosinca 1887. Mladu misu proslavio je u Ljubljani 8. prosinca 1887.⁸

Po svršetku studija u Ljubljani fra Marko 1888. godine dolazi u Hercegovinu, gdje će ostati do kraja života - do mučkoga i okrutnog ubojstva 1945. godine.

Svećeničko djelovanje

Fra Marko je čitavi život bio u pastoralu, i to u brojnim hercegovačkim župama. No, u nekoliko je navrata zbog bolesti i osjetljiva zdravlja bio u mirovanju u po-

5 Arhiv Provincije: SK, sv. 14, ff. 567-568 (talijanski).

6 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. I, str. 119, 120; Pavao KNEZović, *Studij bogoslovijske u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji 1860.-1945.*, Mostar, 2012., str. 104.

7 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 132-133.

8 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 27, br. 234.

jedinim samostanima. Najprije donosim popis njegovih službi i mjesta boravka, a poslije ću o nekima od njih reći i nešto opširnije:

- 1888.-1890. kapelan u Gradničima,
- 1890.-1891. kapelan u Ružićima,
- 1891.-1892. kapelan na Humcu,
- 1892.-1895. kapelan u Gradničima te kapelan Polja (1895.),
- 1895.-1896. kapelan na Širokom Brijegu,
- 1896.-1900. župnik u Grabovici na Bušku blatu,
- 1900.-1901. župnik u Gorici,
- 1901.-1904. župnik u Bijelom Polju,
- 1904.-1905. kapelan na Širokom Brijegu,
- 1905.-1909. župnik u Rošku Polju,
- 1909.-1910. kapelan u Konjicu,
- IX./1910.-II./1911. Gradnići, *de familia*,
- II./1911.-1912. na oporavku na Širokom Brijegu; ispovjednik đaka,
- 1912.-1920. župnik u Glavatičevu,
- 1920.-1921. kapelan u Drinovcima,
- 1921.-1924. kapelan na Širokom Brijegu,
- 1924.-1925. samostanski vikar u Slanome,
- 1925.-1928. župnik u Gradničima,
- 1928.-I./1931. kapelan na Širokom Brijegu,
- I.-V./1931. privremeni župnik u Glavatičevu,
- 1931.-1932. kapelan u Posušju,
- 1932.-II./1945. u mirovini na Širokom Brijegu.⁹

Iz navedenog je vidljivo da je fra Marko djelovao u svim dijelovima Mostarsko-duvanjske biskupije i Hercegovačke franjevačke provincije: više puta na Širokom Brijegu, u Brotnju (Gradnići), u duvanjskom kraju (Grabovica i Roško Polje), u konjičkom kraju (Konjic i Glavatičevo), u mostarskom kraju (Bijelo Polje), u Nahiji (Humac, Ružići), u Bekiji (Gorica, Drinovci, u Posušju kao starac), što-više jednu sezonu i u Planini (kapelan Polja), pa čak i u Slanome na Jadranskom moru. Rijetko se tko od fratara može pohvaliti da je pastoralno djelovao u tolikim župama i na toliko različitih mjesta. Fra Marko je svugdje bio uzoran svećenik i redovnik, dobar propovjednik, požrtvovan pastoralac, a osobito u teškim župama koje je služio, kao što je župa Glavatičevo, Roško Polje, kapelan Polja... O propovjedničkom žaru fra Marko je štoviše i pisao. To je jedini njegov objavljeni tekst, u kojem naglašava da je sami Isus Krist naredio svojim učenicima da idu po svijetu i propovijedaju evanđelje. I danas je veoma važno propovijedati živu riječ, u svijetu koji je sve dalje od Boga. Za propovijed je važna priprava, i to

9 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., str. 55-56.

dalja: dobro studiranje i stalno obnavljanje teološkoga znanja, i bliža: molitva i neposredno spremanje, i to od ponedjeljka do nedjelje. Priprava mora biti praćena molitvom i svetošću života. Propovijed treba biti "popularna", to jest lako razumljiva običnom svijetu.

Milost Božja preko riječi propovjednika teče i izljuje se u dušama, jer se govori po zapovijedi i načinu, kako je rekao začetnik i Stvoritelj svega. Zato nema sile, koja bi mogla zapriječiti bujne i ugodne plodove poslanika Božjeg.

Propovijedanje riječi Božje jest primarna naša dužnost i kako rekosmo, bitno sredstvo od Boga ostavljeno, da sv. evanđelje dođe do čovjeka, da ga oplemeni, da ga obnovi i da ga za Boga i vječnost ponovo rodi.¹⁰

Detalji o fra Markovu svećeničkom djelovanju

Za vrijeme drugoga kapelanstva u Gradnićima (1892.-1895.) mostarski Seoski kotarski ured žalio se 21. lipnja 1894. provincijalu fra Nikoli Šimoviću da fra Marko Lesko Barbarić slabo drži vjeronauk u školi. Njegova je plaća 100 forinti, a on se u mjesecu svibnju samo jednom pojavio u školi. Moli se provincijal da posreduje kako bi se stalo na put tome neredu.¹¹ Uvjeran sam da je fra Marko bio spriječen pastoralnim poslovima, te da nije nemar bio uzrok ovakvome propustu.

Sljedeće je godine fra Marko bio određen za sezonskog kapelana u Poljima, pa je u tu svrhu dobio jurisdikciju i od sarajevskoga nadbiskupa, stoga što se dio kapelani je prostirao i na području te nadbiskupije.¹²

Fra Marko je četiri godine bio župnik župe Grabovica na Bušku blatu (1896.-1900.). Grabovica se kao samostalna kapelanije odcijepila od matice župe Livno 1828., a deset godina kasnije (1838.) uzdignuta je na čast župe. Bila je predviđena za dijecezanski kler, ali kako nije bilo dovoljno dijecezanskih svećenika, služili su je franjevci, sve do 1932., kad je župu preuzeo don Ilija Rezo, prvi dijecezanski svećenik u župi.¹³ Radeći monografiju župe Grabovica nisam pronašao kakvih posebnih vijesti vezanih za župnika fra Marka Barbarića. Tek njegov dopis od 26. ožujka 1899. u kojem traži od provincijala da ga premjesti iz Grabovice. Zanimljiv je taj njegov dopis, u kojem navodi razloge, zašto bi išao iz Grabovice: župljani

10 Fra M. BARBARIĆ, "Propovijedanje riječi Božje", *Hercegovina franciscana*, god. II, sv. I, Mostar, 1937., str. 11-14.

11 Arhiv Provincije: SP, sv. 4, ff. 90-91.

12 Dopis od 16. svibnja 1895. Potpisao generalni vikar don Antun Jaglič (Arhiv Provincije: SP, sv. 6, f. 102).

13 Robert JOLIĆ, *Sto osamdeset godina župe Grabovica*, Tomislavgrad, 2019., str. 329-354.

nisu zadovoljni s njim, poglavito što je fratar Hercegovac, a oni se baš i ne smatraju Hercegovcima, ali i on sebe drži nesposobnim za župničku službu:

Ovdje je ruševina kuća, ruševina crkva! Za popravu župljani neće ni da čuju, dok se ne odjeli polovica župe! A i inače sit sam župljana a župljani mene! Tako, da govore: da smo mi ljudi uzeli bi bilje, pak bi zatrali Hercegovca! - Stog Va[s] (...) najponiznije molim, da me premjestite, bilo na drugu župu, bilo u samostan za žups[kog] pomoćnika, a za svaku drugu špeciјalno-uzvišeniju [službu] vjerujte, da sam nesposoban, te Vas ponizno molim, da to djelom ne budem dokazivat!¹⁴

Pa ipak je fra Marko u Grabovici ostao još godinu dana, te 1900. premješten za župnika u Goricu, a potom 1901. za župnika u Bijelo Polje. I župa Bijelo Polje (Potoci) bila je predviđena za dijecezanski kler, ali su je služili franjevci zato što biskup nije imao dovoljno vlastitih svećenika. Župa je osnovana 1892. godine, a do 1904. služili su je franjevci; to znači da je upravo fra Marko bio posljednji franjevac na toj župi. U međuvremenu je biskup Paškal Buconjić 1. svibnja 1902. molio upravu Provincije da u Potocima i dalje ostane župnik fra Marko Lesko, jer nema svojih svećenika.

Neizbježiva je i velika šteta po katoličanstvo, ako ostane Bielopolje bez župnika. Velikim naporom i troškom ondje ustanovljena župa, da se što bolje utvrdi katoličtvo i s one stranu (*sic*) važne doline, mostarske. Neimajući ja svećenika na razpolaganje naravno ne mogu ni providiti bez redovnika.

Stoga najvruče želim i preporučam (...), da P. O. fra Marka ostane i za ovu godinu ondje, a ja ću pripomoć u red metnuti njegovu ekonomiju. (...) A pošto se onaj redovnik nije pokazao rasipan, ne doteče li mu što je pravo, ne ću ga pustiti da pati; a sjegurno po nj nije ni Vitina zgodnije mjesto.¹⁵

Ovo biskupovo obećanje uslijedilo je nakon fra Markova pisma od 27. travnja 1902., u kojem je molio upravu Provincije za premještaj iz Bijelog Polja jer ga ta župa ne može uzdržavati.¹⁶ Svakako, fra Marko je ostao u Bijelom Polju još dvije godine. Je li 1902. bilo u razmatranju njegovo preseljenje u Vitinu, ostaje nejasno.

Nakon jednogodišnjega "primirja" na Širokom Brijegu, fra Marko je opet župnik; ovaj put u Rošku Polju, gdje je ostao četiri godine (1905.-1909.). Odatle je 22.

14 Arhiv Provincije: SP, sv. 13, f. 145. Druga polovica župe je kasnija župa Prisoje, koja se konačno odcijepila od matice župe Grabovice 1922. ili 1924. godine (usp. Robert JOLIĆ, *Stoljeće župe Prisoje (1922./24.-2022./24.)*, Tomislavgrad, 2024., str. 5-8). O lošem stanju župnih zgrada u Grabovici i kasnijoj izgradnji, najprije nove župne crkve na novoj lokaciji, a kasnije i nove župne kuće, vidi: R. JOLIĆ, *Sto osamdeset godina župe Grabovica*, str. 103-140.

15 Arhiv Provincije: SP, sv. 20, f. 89.

16 Arhiv Provincije: SP, sv. 20, f. 181.

listopada 1907. poslao statistiku župe: u župi je bilo 1922 vjernika. Nije bilo ni pravoslavnih ni muslimana. Krštenih je bilo 81, vjenčanih parova 18, pouljanih 21, umrlih 45.¹⁷ Fra Marko je pobolijevao i u Rošku Polju pa ga je tijekom 1906. i 1907. privremeno zamjenjivao fra Cvitan Dodig.¹⁸

Nakon Roška Polja fra Marko je kratko kapelan u Konjicu (čini se od 1909., pa do rujna 1910.), odakle ga je uprava Provincije premjestila u Gradniće (*de familia*), i to zbog optužbe župnika fra Blage Babića zbog pijanstva!¹⁹ U Gradničima je ostao kratko, najkasnije do veljače 1911., kad je dobio dekret, skupa s fra Mijom Rubićem, da su postavljeni za ispovjednike đaka u gimnaziji na Širokom Brijegu.²⁰

Na Širokom Brijegu ostao je do 1912., kad je dobio dekret da je imenovan župnikom u Glavatičevu.²¹ Glavatičevo je mala župa ponad Konjica: mala po broju katolika, ogromna po površini. Župa se odcijepila od matice Konjica 1882., a već sljedeće godine sagrađena je župna kuća s kapelicom.²² Fra Marko je tu ostao punih osam godina, u vrijeme Prvoga svjetskog rata; odatle je premješten 1920. za kapelana u Drinovce. U travnju 1917. fra Marko je - na traženje provincijala - poslao izvješće o svome pastoralnom i dobrotvornom radu za vrijeme rata. Najprije o narodu: u vrijeme rata narod je pobožniji, rado dolazi na mise i pobožnosti. Vjeronauk: u Glavatičevu nema pučke škole, pa je vjeronauk držao kroz 18 mjeseci, po biskupovoj naredbi, a kasnije više puta u korizmi. U župi su samo četiri trećara; on je molio i druge da se priključe, ali kažu da nemaju vremena. Većina se župljana, naime, bavi stočarstvom, a oko stoke treba uvijek nešto raditi. U vrijeme rata osjećala se nestašica radne snage, jer su brojni bili dignuti u rat, ali su župljani pomagali jedni drugima. "Proglašeno je, da se može svetkovinom radit, kad je potrebno, ali nit je tko radio ni zatraživao rada." U župi nije bilo smrti od gladi, makar je bilo oskudice. U vrijeme rata 26 katolika naučilo je čitati i pisati; pisma vojnicima pisali su pismeni u župi, a pisao je i sami fra Marko, i to ne samo katolicima, nego i pravoslavnima i muslimanima. On je savjetovao da ljudi uče čitati i pisati, štoviše i sam je neke iz blizine podučavao, ali brojni su veoma daleko od župne kuće, pa im je bilo nemoguće dolaziti na poduku. U župi je bilo mnogo izbjeglica (*muhadžera*), uglavnom pravoslavnih, koji su dobivali puno veću pomoć (u žitu) od države, nego domaći muslimani i katolici. K tome

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 26, f. 179.

18 Robert JOLIĆ, *Župa Roško Polje. Spomen knjiga prigodom 250. obljetnice obnove župe (1758.-2008.)*, Tomislavgrad, 2008., str. 216.

19 Arhiv Provincije: SP, sv. 32, 186; sv. 31, f. 303.

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 33, f. 65.

21 Dopis od 4. lipnja 1912. (Arhiv Provincije: SP, sv. 37, f. 267).

22 Usp. Robert JOLIĆ, *Šematizam Hercegovačke franjevačke provincije 2024. godine*, Mostar, 2024., str. 119.

su sa svojom stokom načinili veliku štetu, preko 600 kruna, u župnoj sjenokoši: voćke ogulili i izlomili, plot naložili; vojska koja je tu dolazila na vježbe uništila mu je pak pčelinjak (75 kruna štete). Iako su neki oficiri bili spremni platiti štetu, fra Marko na to nije pristao; odgovorio im je “da i oni koji nisu u vojski, moraju žrtve doprinositi za domovinu i kralja”.²³

Župljani župe Glavatičevo nisu bili zadovoljni fra Markovim radom pa su 22. travnja 1919. tražili od uprave Provincije da ga premjesti. Dopis su potpisala 22 kućedomaćina. Ako ga se ne bi premjestilo, tužbu će poslati na više instance (valjda na Ordinarijat), a moglo bi doći i do neprilika.²⁴ Iz dopisa nije jasno zbog čega su bili nezadovoljni fra Markom, ali je činjenica da je on svejedno ostao još godinu dana u Glavatičevu. Naslijedio ga je fra Metod Miletić 10. svibnja 1920. Fra Metod se uskoro (27. srpnja 1920.) žalio da od inventara u župnoj kući nema skoro ništa “jer kroz zadnji[h] 8 godina sve je posvema zapušćeno i uništeno”. To je upravo vrijeme fra Markova župnikovanja! Dakle, on se veoma slabo brinuo za materijalni napredak, nego je naprotiv sve propadalo. Fra Metod je uspio malo kuću dovesti u red, kuhinju objeliniti - jer je više sličila na stan životinja nego ljudi. K tome je fra Marko odnio neke vrijednosti sa sobom, a jedan mu težak drži kravu s teletom i oko 15 brava, pa će to prodati i poslati novac fra Marku. Novi župnik traži od provincijala da uređuje i dovede stvari u red.²⁵

Možda se u tome fra Markovu neredu mogu tražiti uzroci zbog kojih su župljani prethodne godine tražili njegov premještaj. Ali i ostvarenje one njegove davne molbe upravi Provincije da ga ne stavlja u župničku službu jer je “nesposoban, te Vas ponizno molim, da to djelom ne budem dokazivat”!²⁶ Fra Metod Miletić ostao je u Glavatičevu župnik gotovo 11 godina, sve do svoje smrti: vraćajući se u prosincu 1930. po noći u župnu kuću okliznuo se, pao u Neretvu i utopio se. Pokopan je na groblju u blizini župne kuće u Glavatičevu.²⁷ Upravo će ga fra Marko kratko naslijediti po njegovoj smrti, od siječnja 1931. do promjena osoblja u proljeće iste godine.

Nakon Glavatičeva fra Marko je godinu kapelan u Drinovcima (1920.-1921.) pa tri na Širokom Brijegu (1921.-1924.) i četiri godine župnik u Gradničima (1924.-1928.), gdje je prije toga u dva ili tri navrata bio kapelan.

Iz svega naprijed rečenoga jasno je da fra Marko nije bio ni probitačan ni odveć sposoban, barem što se tiče građevinskih radova. Nema naime gotovo nikakve vi-

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 47, ff. 55-56.

24 Arhiv Provincije: SP, sv. 52, f. 303.

25 Arhiv Provincije: SP, sv. 53, f. 220.

26 Arhiv Provincije: SP, sv. 13, f. 145.

27 Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., Mostar, 2023., str. 287.

jesti da bi on poduzimao kakve veće radove, niti organizaciju kakvih duhovnih pothvata. On se zadovoljavao uobičajenim pastoralnim poslovima, a čini se da mu ni zdravlje nije dopuštalo velika djela. Ipak u jednom njegovu dopisu od 3. veljače 1929. nalazimo vijesti o radovima u Glavatičevu i Gradničima - ali ništa posebno: u Glavatičevu je dao ozidati i pokriti jedan naslon, tri metra širok uz čitavu dužinu štale, za koji je potrošio 1500 dinara. U Gradničima je vjetar poremetio crijep na crkvi, pa je osnovao odbor, koji je vodio radove: iznova su crkvu prekrili crijepom i na pročelju crkve podigli betonski zvonik - preslicu. Ne zna koliko je utrošeno novca, jer mu odbor nije donosio račune.²⁸

Od 1928. godine do svoje smrti fra Marko je boravio na Širokom Brijegu, s kratkim prekidom. Radio je koliko je mogao i dok je mogao, jer je već bio u godinama, a redovito i boležljiv. Jedino je početkom 1931. godine opet u Glavatičevu. Kako je naprijed rečeno, župnik fra Metod Miletić se utopio u Neretvi 15. prosinca 1930. pa je provincijal već 31. prosinca ponudio biskupu kao privremeno rješenje upravo fra Marka Barbarića. Pismeno je to potvrdio 5. siječnja 1931.²⁹ Biskup Alojzije Mišić je odobrio navedenu promjenu 14. siječnja 1931., te fra Marku podijelio jurisdikciju i kanonsku misiju.³⁰ Fra Marko je u Glavatičevu ostao samo četiri mjeseca, te je već 11. travnja 1931. dao ostavku zbog starosti i slabosti. Navodi i sljedeće: "Jest presvijetli biskup prodao, neko kaže 1927. a neko 1928., zemljište 'Kremnicu' za 5000 dinara, a toliko je godišnje od istoga zemljišta imao župnik prihoda u žitu i ispaši!"³¹ To je, prema fra Marku, očito bila pogrešna prodaja, jer je župnik izgubio veoma važnu stavku u proračunu. Svaka-ko, fra Marko je u travnju ili svibnju 1931. napustio Glavatičevo, a naslijedio ga je u Glavatičevu fra Vice Skoko. Potom je godinu dana boravio kao kapelan na Posušju (1931./32.).

Nije potpuno jasno kad je fra Marko i službeno umirovljen, to jest kad je počeo dobivati državnu mirovinu. U Arhivu Provincije čuva se dokument od 26. lipnja 1937. u kojem se odobrava da se fra Marku "kao isluženom i nemoćnom svešteniku doznači počev od 1 jula 1937 god., dodatak na skupoću u mesečnom iznosu od Dinara 600 (...)". Dokument je potpisao pročelnik u Ministarstvu pravde Augustin Čičić, inače franjevac Bosne Srebrene.³² Čini se da bi se upravo ovaj dopis mogao proglasiti i službenim dokumentom o stupanju u mirovinu fra Marka Barbarića. Ostatak života proveo je u samostanu na Širokom Brijegu.

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 78, f. 191.

29 Arhiv Provincije: SP, sv. 89, f. 6.

30 Arhiv Provincije: SP, sv. 89, f. 27.

31 Arhiv Provincije: SP, sv. 90, f. 146.

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 119, f. 388.

Zdravstvene poteškoće i prigovori

Već je naprijed rečeno ponešto o fra Markovu slabom zdravlju. On je, barem na onim slikama kad je već bio u dubokoj starosti, izgledao kao prozračan, sama kost i koža. Čini se da je takav bio čitava života. Tako već u svibnju 1898. duvanjski župnik fra Anđeo Nuić piše da je fra Marko bio teško bolestan. Tada je fra Marko bio župnik u Grabovici. U nedjelju nije mogao slaviti misu pa je fra Anđeo išao u Grabovicu i slavio misu. Sada je fra Marko bolje, piše fra Anđeo.³³ Provincijal je u rujnu 1909. pisao samostanskoj upravi na Široki Brijeg da u Roško Polje pošalju fra Veselka Milasa, a fra Marka Lesku zbog bolesti vrate u samostan. On je “obolio i nesposoban postao za daljnje službovanje u svojstvu župnika”.³⁴

No, uskoro po dolasku za kapelana u Konjic na fra Marka se žalio župnik fra Blago Babić - ali ne zbog zdravlja, nego zbog pijanstva. Piše doslovno: “(...) ako niste već i uhvatili, da je taj fra Marko Barbarić pijandura pive i to nečuven. Ja sam s početka mislio, da se on šali, kad veli: Šta je to meni popiti 5-10-15-20 etc litri pive na dan. Nu, posle sam se uvjerio da on to i čini. Ah! da bi ga vidili, kad se on vraća iza pive. To Vam ne bi izgledao kao iksan, neg kao žena da oprostite, koja pošla da porodi.” Pijana ga viđaju i pravoslavni, i muslimani, i katolici, jer riječ je o malome mjestu pa se ništa ne da sakriti. “Pa, ja sam mu moralke isticao, govoreć da je strast skrajna, koja nosi sa sobom smrtni greh. A on će, to je medicina.” Traži od uprave Provincije da ga skloni iz Konjica.³⁵ Fra Marko je uistinu uskoro dobio dekret da je premješten u Gradniće “de familia”.³⁶ Ovo je jedini dokument u kome se fra Marka optužuje zbog pijanstva. Ili je župnik fra Blago pretjerao, ili je fra Marko kasnije doista prestao piti. Svakako je zanimljivo da je on pivo smatrao “medicinom”; možda mu je tko rekao da je dobro za njegovu bolest...

U lipnju 1911. provincijal je tražio obedienciju od generala Reda za fra Špiru Šimića i fra Marka Barbarića za Gleichenberg, kamo su se trebali zaputiti zbog liječenja.³⁷

Krajem lipnja 1927. provincijal piše fra Marku da je čuo kako je ozdravio od groznice, pa da stoga može i dalje ostati župnik u Gradničima. Dodaje: “Ako bi iznenada nadošla bolest teže naravi, koja bi Vas sprečavala u vršenju sv[ete] teške

33 Arhiv Provincije: SP, sv. 12, f. 77.

34 Arhiv Provincije: SP, sv. 29, f. 282.

35 Dopis od 18. kolovoza 1910. (Arhiv Provincije: SP, sv. 32, f. 186). Iksan = insan (tur.) - osoba, čovjek.

36 Dopis provincijala od 12. rujna 1910. (Arhiv Provincije: SP, sv. 31, f. 303).

37 Arhiv Provincije: SP, sv. 33, f. 333.

dušobrižničke dužnosti, odmah se obratite nadležnom starešinstvu sa molbom, da providi drugoga dušobrižnika, jer jedno nije pametno da sebe naprežete - ultra posse nemo obligatur - drugo bila bi grehota da puk nema dušobrižnika.³⁸

Konačno, fra Marko u travnju 1931. daje ostavku na privremenu župničku službu u Glavatičevu zbog starosti i slabosti: "Ja nisam za župničke službe! 1. Štrajkuju mi noge. 2. Uz malu stranu zadiham se i to kratkim disajim. 3. Teško mi čekati do podne bez kafe. Jednom riječju: zadnji trzaji tjelesne sile!"³⁹

Fra Marko je nakon prelaska na Široki Brijeg zadržao neki novac kod sebe. To se nazivalo "prišteda" i većina fratara u to vrijeme, koji su bili na župama, imala je nešto novca kod sebe. Međutim, ako su odlazili u samostan, bili su dužni predati novac gvardijanu. Stoga je provincijal 25. listopada 1930. naložio fra Marku da svoje knjižice, koje nosi od župnikovanja u Gradnicima, preda gvardijanu na Širokom Brijegu. Istodobno je izvijestio širokobriješkog gvardijana fra Petra Sesara o opomenama fra Skenderu Musi i fra Marku zbog držanja novca. Gvardijan je 17. studenog 1930. javio provincijalu da su fra Marko i fra Skender predali svoju župničku prištedu.⁴⁰

Fra Marko Barbarić proslavio je svoju Zlatnu misu pred kraj 1937. O tome je vijest donijela mostarska *Kršćanska obitelj*:

O. Fra Marko, brat glasovitog Petra Barbarića, proslavio je 8. XII. 1937. 50-godišnjicu misništva. Mp. O. Fra Mato dr. Čuturić održao je puku prigodnu propovijed, a iza mise cjelokupna redovnička obitelj čestitala je jubilarcu. O. Fra Marko rodio se 1865. u Šiljevištu. Prvu sv. misu rekao je u Ljubljani 8. XII. 1887, a iza toga služio je u više hercegovačkih župa, dok nije 1928. stupio u mirovinu na Širokom Brijegu. Dobrome O. Fra Marku čestitamo i želimo svako dobro i sreću.⁴¹

Svjedoci o fra Markovu svetačkom životu

Fra Marko Barbarić nije bio profesor. Đaci širokobriješke gimnazije sjećaju ga se dok je bio umirovljenik na Širokom Brijegu. On je bio dobroćudan, miran, blag, prijatelj ljudi i ptica. Evo što su o njemu rekli na skupovima koje je 1993. organizirao ondašnji širokobriješki gvardijan fra Jozo Zovko želeći evocirati uspomene na pobijene širokobriješke franjevce:

38 Arhiv Provincije: SP, sv. 72, f. 50. Ultra posse nemo obligatur (lat.) – nitko nije dužan činiti više nego može.

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 90, f. 146.

40 Arhiv Provincije: SP, sv. 85, ff. 74, 76, 162.

41 "Zlatna misa O. Fra Marka Barbarića", *Kršćanska obitelj*, br. 1/1938., str. 28.

Fra Vinko Dragičević: Taj je čovjek izgledao jednostavno, premda takav nije bio. Znao je mnoge stvari što su za druge bile nepoznate. Bavio se dobro astronomijom, tako da smo ga zvali "astronom", a to nije tako uzalud rečeno. Na naše redovničko siromaštvo toliko je pazio da je nama to izgledalo da graniči sa škrtošću. Ja sam bio župnik gore u Glavatičevu, gdje je i on bio župnik u dva navrata. Ljudi su ga se jako lijepo sjećali. Bio je veoma domišljat. Lako je rješavao neke nesuglasice, kao da bi presijecao gordijski čvor. Zavađene ljude jednom bi rečenicom mirio. Po tome ga pamte u Glavatičevu. (...).

Fra Hadrijan Sivrić: Sjećam ga se dobro. Volio je nas čak i bio je naš ispovjednik. Kad bi ga god netko zamolio za svetu ispovijed, on bi to rado učinio. Uvijek bi nam lijepe savjete davao. Po tome ga se sjećam. (...).

Dr. Matko Jukić: Ja ga se sjećam kao vrlo pobožna. Nikada ga nisam vidio bez krunice da šeta. Nikada ga nisam vidio da je obuven u cipele, nego uvijek u apostolke. Ja ga nisam nikad vidio ni u čarapama. Ostavljao je dojam kao da hoda svetac po zemlji.

Karlo Kutle: Slažem se s Matkom. Viđao sam i ja kako ptice padaju i znao sam da tu ima jedan starac. Nosio je sandale. Bos je hodao. Kada bi ponekad iz gimnazije pogledali, takva bi ga mogli primijetiti. (...).

Fra Dobroslav Begić: Sjećam se da bih ga viđao tamo na samostanskom klausturu kad bih prolazio u školu. Ptice bi mu na rame slijetale, ruka ispružena na ruku. Meni je ulijevao neko strahopoštovanje, tako da ja s njim nisam bio u doticaju niti sam mu prilazio. Vidio sam ga samo u prolazu. A među nama je slovalo: "Fra Marko je svetac!" Tako smo mi đaci i kolege o njemu govorili. (...).

Fra Ferdo Vlašić: Fra Marka sam dobro poznao. I kad bih prolazio i gledao kako na njega ptice padaju, nešto mi je bilo zanimljivo. Čitao sam i tada ponešto o sv. Franji i mislio: "Bože, pa to je pravi Franjo!" On nije mogao govoriti, niti smo mi đaci privatno k njemu pristupali, izuzevši u ispovijedi. U ispovijedi je bio vrlo lagan i rado nas je primao. Ugodno se bilo pred njim ispovijedati, i rado smo išli k njemu. U to doba ne znam jesam li bio tu, ali sam čuo i razgovarao s čovjekom koji je ispitivao slučaj Petra Barbarića. To je dr. Čedomil Čekada, koji je poslije bio sa mnom u zatvoru i govorio mi je svoje dojmove o fra Marku. Kad je neka komisija, kojoj je na čelu bio Čedomil, došla ovamo na Brijeg i dugo ga je ispitivala, čitav dan, o njegovom bratu, o Sluzi Božjem Petru Barbariću, onda je fra Marko rekao otprilike ovo (Čedomil mi je to kazivao): "Očiju mi, ja sam bio bolji i poslušniji majci od Petra!" Čedomil veli da su oni to rado bilježili, jer je i to određeni znak. Ako je, naime, iz te obitelji dobar i svet fratar, onda ima nade da je i Petar bio dobar i svet, iako nekada nije poslušao, no bio je odgojen u jednom dubokom kršćanskom ozračju. Kao djeca često bismo gledali kako fra Marku ptice dolijeću i on ih hrani. Jele su iz njegove ruke i to bi uvijek pobuđivalo zanimanje i mi bismo to gledali. Ja ga nisam vidio ni da bi nešto čitao, a kamoli da bi se bavio politikom. On se samo spremao za smrt i Bogu se molio, uvijek s krunicom u ruci. (...).

Fra Marko Dragičević: Ovo što je rečeno, ne treba više ponavljati. Ja ću reći ono što od vas nitko nije vidio. Ja sam gledao kad su ga snijeli i kakav je izgledao kad su ga vodili na ubijanje. Vodili su jednog po jednog iz zbornice. Fra Marko je bio bolestan, teško je disao, imao je samrtnički hropac. Odjedanput ga je nestalo. A tako je nestajalo jednog po jednog, dok nije došlo do pokojnog fra Krste [Kraljevića]. Kada je došlo do njega, vele mu: "Hajde ti, družo!" "Nisam ja drug, ja sam brat", odgovorio je. Tako je ostalo nas pet-šest đaka u zbornici. A njih su poubijali. Fra Marko je bio iscrpljen do kraja i govorio bi da su mu mačke pola pluća pojele! Tisuću ih se ljepše ukopalo nego što je on bio živ.

Ivan Šimić: Ja sam došao u gimnaziju 1929. Imao sam tu sreću da budem u prvom razredu njegov ministrant. Ovo sve što ste rekli, točno je. Ja se sjećam, u to vrijeme je kružio životopis njegovog brata Petra. Isusovci su tada počeli raditi na proglašenju blaženim njegova brata Petra, koji je bio mlađi od fra Marka. Jednom prilikom, mi se skupili oko njega, a on je bio stvarno živi svetac. Mi ga pitamo: "Velečasni, je li stvarno istina da je Vaš brat Petar bio tako pobožan?" "Ja sam mater slušao bolje nego on!" Bio je točan u crkvi. O njemu se može govoriti sve ono što je najbolje, najpobožnije i najsvetije. "S nogu" bi ga mogli proglasiti svetim. (...).

Ivan (Žan) Bubalo: Još jedan detalj. Pokojni laik [fra Melhior Prlić] je držao vezu između Širokog Brijega i fratara u mlinici. Donio je poruku da se fra Marko Barbarić ne boji ni topova ni granata i da se ne da skloniti ni u kakvo sklonište: bilo u samostan, bilo u podrum, bilo u bunker. On se nije bojao, a topovi su šarali. Dalje sam čuo da je on bio župnik. Sigurno sam nekoliko puta vidio ptice na njegovoj ruci. (...) ⁴²

Zanimljivo je svjedočanstvo donio i don Anto Baković, koji je u zatvoru u Zenici bio s fra Mladenom Barbarićem, a on mu je pričao "da su fratri bili općeg uvjerenja da je fra Marko pobožniji od Petra Barbarića. Bio je on čovjek jedne duboke molitve. Resila ga je dobrota i pravo nasljedovanje sv. Franje. Upravo je kao sv. Franjo volio prirodu i životinja, a ptičice su mu same dolazile na ruke. Inače je bio krhka zdravlja, mršav, asketskog izgleda, ali velik u svetosti i jednostavnosti." ⁴³

Smrt na Širokom Brijegu 7. veljače 1945.

Borbe za Široki Brijeg trajale su više tjedana, da bi konačno partizanske snage osvojile taj prostor. Tom prigodom pobili su brojne zarobljene vojnike, civile, među kojima i 12-oricu franjevacu koje su zatekli na Širokom Brijegu u samosta-

⁴² *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji* (prir. J. Zovko i I. Šarac), Mostar, 2024., str. 51-53; usp. str. 250.

⁴³ Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*. 1. *Svećenici-mučenici Crkve u Hrvata*, Zagreb, 2007., str. 40.

nu. U isto su vrijeme ubili i one koje su zatekli u župnim kućama u Mostarskom Gracu i Izbičnu, kao i one koje su se u vrijeme bombardiranja skrivali u fratarskoj hidrocentrali na rijeci Lištici.⁴⁴ Odmah je partizanska propaganda u svojim novinama počela napade na franjevce, optužujući ih da su poginuli u borbi. No, na temelju izvornih dokumenata jasno je da se utvrđena strateška mjesta uopće nisu nalazila u samostanskim zgradama, kao i da nitko od fratara nije sudjelovao u borbama. To je jasno iz samih partizanskih izvješća, u kojima o tome nema ni jedne jedine riječi.⁴⁵

Po ulasku u samostan 7. veljače 1945. partizani su fratre, civile i čak zaključali u samostansku zbornicu i ispred postavili stražu. Ovako o tome detalje donosi dr. Ivica Šarac:

U zbornicu je doveden (dovučen!?) i 80-godišnji fra Marko Barbarić iz svoje sobe. Neki su svjedoci iz zbornice isticali da je dovučen jer je bio nepokretan, što nije bilo posve točno. Premda boležljivi starac, fra Marko je i u tim godinama još bio pokretan. Kada ga je 29. siječnja 1945., dakle nekoliko dana prije početka završnih borbi na Brijegu, posjetio hrvatski vojnik Ivan Barbarić (rođen 1922.), inače unuk njegova brata Franje, fra Marko ga je ispratio do samostanskih vrata. To što je bio pokretan, ne znači da je postupak prema njemu bio manje brutalan. Kada su nekoliko dana nakon završetka širokobriješke drame, Dragica Čuljak (rođena Penavić) i još neke žene došle u fra Markovu sobu, vidjeli su na podnim daskama “čuperak kose na koži zguljenoj s glave”, što ukazuje na to da su ga partizani izvukli iz kreveta i vukli za noge preko sobe. Prema svjedočanstvima bivših gimnazijalaca, višesatni boravak u zbornici bio je obilježen njihovim strahom, prijetnjama smrću i ponižavanjima. Neki franjevci su predlagali partizanskim oficirima da se dovedu oni partizani koji su bili njihovi đaci kako bi oni posvjedočili da franjevci nisu ništa skrivali, na što je jedan oficir ponovio nekoliko puta da je “sada (je) sve kasno i sve je gotovo”. Nakon komentara jednoga od franjevaca (“Djeco moja, ovo su nam zadnji časi.”), kleknuli su zatočeni u zbornici, dobivši odriješenje. U samo predvečerje počela su odvođenja jednog po jednog franjevca, “kako je koji bio do vrata, a u vremenskom razmaku od samo tri-četiri minute”. Nakon što je odveden i posljednji franjevac, ušla su unutra dvojica, u nastupu nešto blažih oficira, smiriti čak, obećavajući im “život i uspjeh ne spominjući fratre koji su odvedeni”. Iako nitko od preživjelih svjedoka iz zbornice ne navodi da su se čuli pucnjevi nakon odvođenja franjevaca, kasnije je kod većine njih ustanovljeno da su likvidirani metkom u zatiljak.⁴⁶

44 Više o svemu vidi u: Ivica ŠARAC, *Metastaze jedne revolucije. Uspostava komunističko-partizanske vlasti u zapadnim dijelovima Hercegovine (listopad 1944. - ožujak 1945.)*, Mostar, 2019., str. 216-280.

45 *Isto*, str. 230-240.

46 *Isto*, str. 264-265.

Ovako je o ubojstvu franjevac na Širokom Brijegu kasnije ispričao ondašnji đak Andrija Pervan, koji spominje i starca franjevca, ali kako je on na Š. Brijegu bio samo tri mjeseca, tada nije dobro poznavao sve fratre; a to je mogao biti samo fra Marko Barbarić:

Kad je toga dana zagrmjelo, bili smo u crkvi. Otišli smo na tri strane. Jedni su pobjegli u mlinicu, drugi su pobjegli u samostanski podrum, a ja i još neki pobjegli smo u to sklonište, u taj bunker. Nakon dva dana i dvije noći kad smo izišli, onda su nas najprije držali pred crkvom, pred samostanom. Zatim su nas uveli u podrum i bili smo u samostanskom podrumu nekoliko sati. Uvijek je netko dolazio i izlazio. U jednom trenutku dva su partizana dovela starog, sijedog čovjeka. Jedva se kretao. Oni su ga grubo gurnuli među nas. On nije bio svjestan događanja, ali nas je to jako prestrašilo kad smo vidjeli kako oni postupaju prema starom čovjeku. Mislim da je on ležao u krevetu. Čini mi se da su ga s kata dolje doveli među nas. Onda smo mi zaključili ni s nama ništa dobro neće biti. Ja sam ocijenio da on ima negdje između 80 i 90 godina. On ništa nije govorio, samo je onako gledao. (...). Hoću kazati da su ovog čovjeka dvojica dogurali, grubo. Nije bilo mjesta. Ja sam toga čovjeka prvi put vidio i nisam mu znao ni ime ni prezime. Ali kako je bio najstariji, zaključujem da se radi o Barbariću. Inače, među nama je kružila priča da živi gore i da ne izlazi jedan sveti čovjek, fratar, potpuno sijed, da ptice dolaze na njegova ramena, na njegovu glavu, na njegove ruke, da ih on hrani. To je moje sjećanje u svezi s Barbarićem. (...).

Ja mislim da odluka o ubojstvu fratara nije donesena ovdje na Širokom Brijegu, nego znatno je prije donesena odluka da se oni poubijaju, jer i prije su po Dalmaciji kružile priče. Meni su kolege pričale da se fratri na Širokom Brijegu bore, da pucaju iz samostana, sa zvonika, da vrućom vodom polijevaju borce, vrelin uljem itd. Nikada takva priča ne može nastati u Hercegovini da netko vrelin uljem nekoga polijeva, jer Hercegovina je sirotinjska zemlja. Jedva su dva ili tri puta godišnje trošili ulje, ulja nije bilo. Osim toga, ratno je doba, odsječeni od Dalmacije. Takva priča nije mogla poteći iz Hercegovine, mogla je poteći iz Dalmacije gdje ima ulja, a izmislili su je oni koji su unaprijed osudili te ljude na smrt. (...).⁴⁷

Slično je o postupku prema fra Marku Barbarići posvjedočio i ondašnji đak Franjo Dragičević, kasnije fra Marko:

Posebno treba spomenuti odnos prema fra Marku Barbariću. Bio je čovjek na umoru. Duboko je disao, imao je samrtnički hropac. To njima ništa nije smetalo i držali su ga tu neko vrijeme, a mi smo ga čuvali da ne padne. Najedanput ga je nestalo. Kada i kamo je odveden, to ja ne znam. No, nije samo on nestao, već sve jedan po jedan fratar je nestao.⁴⁸

47 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 51-53; usp. str. 250.

48 *Isto*, str. 223-224.

Sigurno je da fra Marko Barbarić nije pucao na partizane, niti ih je polijevao vrelim uljem sa svoga samostanskog prozora. On je već odavno bio star i bolestan, teško pokretan. No, ni za njega nije bilo milosti: upravo na njegovu primjeru može se lako zaključiti da je odluka o ubojstvu fratara na Širokom Brijegu donesena već prije i da su ubijeni svi oni koji su nosili habit. To je bio jedini znak raspoznavanja!

Fra Marko Barbarić je bio najstariji franjevac u širokobriješkom samostanu. Nikada se nije bavio politikom, a nije štoviše niti služio vojsku. Bolestan i jedva pokretan, izvučen je iz svoga kreveta od partizana komunista, vučen hodnicima do mjesta likvidacije u skloništu gdje je njegovo tijelo zapaljeno zajedno s ostalim franjevcima. Pokopan je u širokobriješkoj samostanskoj crkvi 1971. godine.

Za kraj donosim ono što je o njemu zapisao dr. fra Častimir Majić, koji je ovako ukratko opisao fra Markovo djelovanje i smrt:

Fra Marko je već kao mladomisnik stupio u duhovnu pastvu i marljivim radom na vjerskome i moralnome polju odgajao povjerene mu vjernike. Blizu pedeset godina svećeničke službe darovao je hrvatskomu katoličkom narodu na raznim župama Hercegovine i na njima ostavio vidne plodove svoga rada. Narod ga je poštovao kao pokornika, isposnika i "kruničara". (...).

Pod staračke dane bio je onemoćao i u svojoj fizičkoj slabosti povukao se u samostan na Širokome Brijegu. Partizani su ga nepokretna izvukli iz kreveta upečatljivoga datuma (7. veljače) 1945. godine i strijeljali ga, te spaljeno tijelo, s ostalom jedanaestoricom njegove subraće, bacili u protuavionsko sklonište izgrađeno pred širokobriješkim samostanom. Njegova goruća baklja pretvorila se u vječno svjetlo u nedokučivim prostorima neba. Ovomu Nestoru franjevačkih mučenika u Hercegovini ostat će neizbrisiva uspomena među Hrvatima kao junaku vjere i nacije. Otputovao je s bezbrojnim žrtvama u krilo Očevo, ukrašen svećeničkom dobrotom i ovjenčan krunom mučeništva.⁴⁹

Spomenuti don Anto Baković predlagao je da bi se pokrenula kauza fra Marka Barbarića, možda i odvojeno od ostalih pobijenih hercegovačkih franjevaca, i spojila s kauzom njegova brata Petra. Evo kako je to obrazložio:

Važno je naglasiti da je fra Marko Barbarić rođeni brat sluge Božjega Petra Barbarića, čuvenog travničkog đaka, za kojega se neprestano vodi proces za beatifikaciju. Šteta što i hercegovački franjevci, koji se odlikuju i brojnošću i svetošću i znanošću, nisu ovoga starca odvojili od ostalih mučenika i pokrenuli pitanje njegove kanonizacije. Čak bi ga se moglo i spojiti s Petrom Barbarićem i obojicu ih kanonizirati te na taj način dati zaslužno priznanje dvjema velikim gimnazijama u razdoblju nakon Turaka, a do dolaska komunista - isusovačkoj travničkoj gimnaziji i franjevačkoj gimnaziji na Ši-

49 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 19-21.

rokom Brijegu. Te su gimnazije odgojile stotine izvrsnih katolika, vjernika, intelektualaca, znanstvenika i čestitih Hrvata i na taj način izvršile veliku misiju, kako za prisutnost Crkve u hrvatskom narodu, tako i za cijeli hrvatski narod.⁵⁰

Ipak fra Marka ne možemo odvojiti od ostalih pobijenih hercegovačkih fratara, ali se nadamo da će jednom i on i brat mu Petar, kao i veliki broj pobijenih fratara, od Crkve biti službeno proglašeni blaženima i svetima.

Dr. fra Robert Jolić

50 A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, str. 40.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.